

8.3: Переосмисленню історії філософії у глобальному масштабі, що дозволяє позитивно оцінювати відцентрові тенденції у філософії та дають оптимістичне бачення проблеми стосунків філософських “метрополій” і “провінцій” із просуванням у напрямку *реалізації* можливості світового історико-філософського процесу.

Булатова Л.О. – канд. пед. н.
(Суми, СДПУ)

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ І СВОБОДА ОСОБИСТОСТІ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Початок ХХІ століття ознаменувався посиленою увагою науковців до вивчення питань розвитку особистості, вирішення яких вже не можливе без опанування і усвідомлення значимості гендерного знання. Гендерний чинник стає важливим у формуванні не тільки культури особистості, але й суспільства в цілому.

Впровадження гендерного знання в культурну практику відкриває можливості оцінити прогрес, який досягло суспільство у розвитку людини. Розуміння необхідності гендерного балансу стало важливим досягненням цивілізації на шляху у здобутті прав і свобод людини. Необхідність рівних прав і можливостей чоловіків і жінок у різних сферах життєдіяльності, боротьба с дискримінацією і сексистськими проявами знаходять сьогодні широку підтримку і виступають основою гендерної політики Українського суспільства, що відповідає загальноєвропейським вимогам і стандартам, серед яких значного місця займає забезпечення гендерної рівності та прав жінок і чоловіків. Це особливо важливо для формування прогресивних освітніх стратегій, націлених, насамперед, на формування самодостатньої, творчої особистості, здатної до вільного самовиявлення.

Вирішення питання свободи особистості тісно пов'язано з аналізом гендерних відносин, оскільки вони відтворюють систему домінування одних індивідів над іншими в різних сферах життєдіяльності. Наявність владної компоненти в стосунках між статями не дозволяє їм вільно розвиватися й самореалізуватися і тому потребує реконструкції цієї ієрархії, пошуку оптимальних моделей взаємодії між статями, як основи досягнення особистої свободи.

Перетворення, що відбуваються сьогодні в громадському, політичному, культурному житті нашого суспільства, сприяють в певній мірі трансформації гендерних відносин та гендерної політики. Та водночас утвердження принципів гендерної рівності та паритетної демократії супроводжується протистоянням патріархатних стереотипів щодо призначення жінки та чоловіка. Тому вирішення питань гуманізації відносин в суспільстві потребує, з одного боку, аналізу механізмів їх побудови, а с

другого – формування в свідомості людини нових прогресивних уявлень про характер міжособистісних взаємовідносин в різних системах («люди-ни-людина», «людина-суспільство» та ін.).

Значне місце в цьому процесі займають соціальні ролі, які людина виконує в своєму житті, оскільки вони можуть виконувати або стримуючу, або стимулюючу функцію у розвитку особистості і реалізації її потенціалу. До того ж гендерні відносини постійно контролюються гендерними стереотипами, які закріплюють існуючі гендерні розбіжності і стають перешкодою у гармонічному їх (відносин) розвитку. Це свідчить, що свідомість людини знаходиться під постійним тиском певних соціокультурних норм, які формують не тільки поведінку людини, але й її потреби, ціннісні орієнтації, світогляд в цілому.

Отже належність людини до тієї, чи іншої статі обумовлює її певну статусну позицію у гендерній стратифікації, соціальній ієрархії, що в кінцевому результаті виявляється в нерівності можливостей. Удосконалення соціальних відносин можливе на основі гендерного паритету, що базується на осмисленні нових моделей жіночого і чоловічого буття, ліквідації дискримінації за ознакою статі, впровадження ідей гендерної рівності.

Особливого значення проблеми гендерного паритету набувають для освітянської галузі, оскільки тут формуються і продукуються гендерні стереотипи, закладаються основи мислення і свідомості молоді, моделюються відносини між статями, розвиваються характерні риси ціннісних орієнтацій тощо. Зміни гендерних стереотипів мислення підростаючого покоління, включення гендерного компоненту в освітній процес є необхідними засобами в формуванні прогресивної, гармонійної особистості сучасного світу.

Виходячи з того, що гендерне знання пов'язане з формуванням світоглядного потенціалу особистості можна зазначити, що впровадження його в освітню практику повинно базуватися, по-перше, на активізації і усвідомленні значення і впливу особистого гендерного досвіду індивіда на формування його світоглядних установок, взаємовідносин з оточуючим світом, на характер його діяльності (навчальної, професійної, суспільної тощо); по-друге, на основі корекції і розширення цього досвіду в напрямку вивчення і практичного оволодіння альтернативними культурними практиками, як стимулюючих руйнацію стереотипності і обмеженості свідомості індивіда.

Ми вважаємо, що формування гендерної свідомості, як основи свободи особистості може здійснюватися за декількома напрямками: а) нівелювання й руйнування набутих індивідом попереднім досвідом гендерних стереотипів, які здатні стримувати прояви свободи особистості; б) засвоєння методології гендерного підходу до аналізу соціальних явищ і ідей та осмисленням соціальної стратифікації на різних рівнях життєдія-

льності індивіда; в) розвиток здатності індивіда самому створювати гендерні правила і гендерні відносини на паритетних засадах.

Таким чином, забезпечення свободи особистості знаходиться в руслі вирішення завдань гендерного виховання, як одного з найважливіших механізмів досягнення гендерного паритету. Це зумовлює необхідність не тільки вивчення нових сфер теоретичного знання і впровадження їх в освітню практику, але й активізує потребу перегляду всієї системи традиційної освіти з позицій гендерної парадигми.

*Бушман І.О. – канд. філос. н.
(Суми, СумДУ)*

ЦІННІСНА ОСНОВА ОСВІТЬНОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Дослідження в галузі освітніх проблем, які зумовлені трансформаційними змінами в суспільстві та в його освітньому сегменті, є надзвичайно перспективними для сукупного наукового доробку. Що ж стосується мети і функцій сучасної освіти, то вони полягають у формуванні комплексної, системної картини світу, у трансляції від покоління до покоління досягнень науки, досвіду й традицій. Будучи одним з важливих соціальних інститутів, освіта також є важливим інструментом передавання у спадок культурних цінностей, сформованих у соціумі протягом тривалого часу.

Структуризація нової філософської парадигми освіти здійснюється істотною мірою в межах і завдяки процесу соціальної та когнітивної інституціоналізації філософії освіти як самостійної сфери знань. Звичайно, різні підходи до розуміння останньої передбачають і пояснюють наявність різних способів тлумачення парадигмальних основ сучасної освіти.

Реформування національної системи освіти відіграє значну роль у трансформаційно-модернізаційних процесах, які нині мають місце в Україні. Перетворенням як на рівні освіти, так і суспільства в цілому притаманна масштабність і кардинальність. Синтез процесів соціокультурної та національної самоідентифікації українського народу, що здійснюється у ході будівництва незалежної держави, означає реалізацію специфічного соціокультурного проекту, складовими якого слід вважати в першу чергу відродження культурної історичної пам'яті, рефлексію всього без винятку попереднього культурно-історичного, педагогічного та в цілому когнітивного досвіду, його реконструкцію на основі нової системи цінностей, світоглядних орієнтацій і телеологічних пріоритетів, оскільки національна своєрідність культури розкривається через відношення української спільноти до природи, людини, суспільства, космосу.

При визначенні основ цієї нової системи цінностей, яка обумовлює відповідний характер історико-культурної рефлексії національного мину-